

למה כל כך קשה להודות שטעינו

שבע מכות, שבע הזדמנויות לעצור – ואדם אחד שבחר בכל פעם מחדש להחזיק בעמדה שכבר הרסה לו את הארץ. מי שמסוגל לשנות דעה באמצע חוסך לעצמו את המכה השמינית.

שמות ו', ב' – ט', ל"ה · פרשה 14 מתוך 54

מה קורה בפרשה

אחרי הכישלון של הפרשה הקודמת, משה מקבל הבטחה מנוסחת בארבע לשונות של גאולה: **והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי**. הוא מוסר אותה לעם, והם לא מקשיבים – "מקוצר רוח ומעבודה קשה".

מתחילה סדרת המכות, דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד. ההיגיון פשוט ועקבי: כל מכה מכה בדיוק בנקודה שבה מצרים חשה בטוחה – היאור, האדמה, השמיים. ובכל פעם, ברגע שהמכה נעצרת, **"ויכבד את לבו"**.

המעניין הוא שיש שם רגעים של כמעט. אחרי הברד פרעה אומר במפורש **"חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים"** – ההודאה המפורשת ביותר שלו. ואז המכה נעצרת, והוא חוזר בו. הפרשה נעצרת אחרי שבע מכות, כשהארץ כבר הרוסה, והוא עדיין לא שחרר.

יִרְא פְּרַעָה כִּי הָיְתָה הָרוּחָה – וְהִכְבֵּד אֶת לְבוֹ, וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם.

שמות ח', י"א · ברגע שהלחץ ירד, ההחלטה התהפכה

שלוש נקודות

- מנהיג משלם על עקשנותו במטבע של אחרים.** את מחיר הסירוב של פרעה שילמו האיכרים, הבהמות והילדים. ככל שאדם גבוה יותר, כך הפער בין מי שמחליט למי שסופג גדל.
- יש להזהיר לפני שפוגעים.** לפני כל מכה נשלחת התראה מפורשת, ולעיתים אף אזהרה להכניס את המקנה הביתה. גם עימות מוצדק מחייב לתת לצד השני הזדמנות אמיתית לזוז.
- גם מי שהיה עבד נשאר עַד.** "למען תספר באוזני בנך" – האירוע נכתב מראש כדי שיסופר. חברה שאינה מתעדת את מה שעבר עליה, חוזרת אליו.

פרעה · הלב שהכביד

עיון

הוא לא היה טיפוש. הוא פשוט לא היה מסוגל להיות זה שאומר **"טעיתי"**.

קל לקרוא את פרעה כמפלצת, וזה בדיוק מה שמפספס את הסיפור. הוא היה שליט מחושב שניהל אימפריה. ובכל זאת, שוב ושוב, הוא קיבל את ההחלטה הגרועה ביותר האפשרית – ולא מתוך בורות. הוא ראה את התוצאות בעיניים.

שימו לב לתבנית שחוזרת שבע פעמים. המכה מגיעה, הוא קורא למשה, מבטיח, ואז – **"וירא פרעה כי הייתה הרווחה, והכבד את ליבו"**. ברגע שהכאב יורד, ההחלטה מתאדה. וכשההודאה הגדולה שלו סוף סוף מגיעה, אחרי הברד, היא מנוסחת בזהירות מדהימה: **"חטאתי הפעם"**. רק הפעם. לא לפני כן.

וזו המלכודת המדויקת. ככל שאדם שקוע עמוק יותר בהחלטה גרועה, כך גדל התמריץ שלו להמשיך בה – לא למרות המחיר, אלא בגללו.

מושגים בפרשה

"ויחזק ה' את לב פרעה"

אחד הביטויים המתווכחים ביותר בתורה: אם אלוהים חיזק את ליבו, במה הוא אשם?

מדוע דווקא המכות האלה

כל מכה פוגעת במשהו שמצרים סגדה לו או נשענה עליו: היאור שהזין את הכול, האדמה, האור, הבהמות.

ארבע לשונות הגאולה

והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי. **מכאן ארבע כוסות היין בליל הסדר** – כוס לכל שלב.

יומא ל"ח ע"ב · שבת ק"ד ע"א

בגמרא

בא ליטרה – מסייעין אותו. בא לטמא – פותחין לו.

הגמרא מנסחת כלל מטריד: אדם שבא לטהר את עצמו מקבל סיוע; אדם שבא לקלקל – **פותחין לו**. לא דוחפים אותו. פשוט לא סוגרים. וזה בדיוק הפירוש הקלאסי לביטוי הקשה "ויחזק ה' את לב פרעה". הרמב"ם כתב שאדם שחוזר על אותה בחירה שוב ושוב שוחק לעצמו את היכולת לבחור אחרת. לא נלקחה ממנו הבחירה בכוח – **הוא השתמש בה עד שהיא נשחקה**.

ומה יוצא לנו מזה: החדשות הטובות הן שהכלל עובד לשני הכיוונים, ובכיוון הטוב הוא עובד חזק יותר – "בא ליטרה מסייעין אותו". **לא צריך להחליט על שינוי גדול; צריך לעשות אותו פעמיים**. אחרי שתי פעמים המסלול מתחיל לעבוד בשבילכם במקום נגדכם. וזו הסיבה שהעצה הכי מעשית לכל שינוי היא לא "תתמידו", אלא: אל תפספסו פעמיים ברצף.

רבי אלעזר בן דורדיא · עבודה זרה י"ז ע"א

סיפור

כל חייו עברו בצד אחד. השינוי לקח לו שעה אחת.

הגמרא מספרת על אדם שלא הניח אף חטא. יום אחד נאמר לו משפט שנתקע בו: **שלעולם לא יקבלו אותו בתשובה**. הוא הלך והתיישב בין ההרים, וביקש מההרים שיבקשו עליו רחמים. ענו לו: אנחנו צריכים לבקש על עצמנו. ביקש מהשמיים ומהארץ, מהחמה ומהלבנה, מהכוכבים – כולם ענו אותו הדבר.

אמר: **אין הדבר תלוי אלא בי**. הניח ראשו בין ברכיו ובכה עד שיצאה נשמתו. ויצאה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. הסיפור הזה הוא ההפך המדויק מפרעה. פרעה קיבל שבע התראות, ואיתן צוות, זמן וכל המידע – ולא זז. בן דורדיא לא קיבל כלום, רק את הרגע שבו הפסיק לחפש מי אחראי. **"אין הדבר תלוי אלא בי" אינו משפט של ייאוש – הוא המשפט היחיד שממנו אפשר לזוז**.

מבט קדימה

ארבע לשונות הגאולה שבפתח הפרשה נקראות בסדר עולה: **והוצאתי מתחת הסבל, והצלתי מהעבודה, וגאלתי, ואז – ולקחתי אתכם לי לעם**. שימו לב שהיציאה הפיזית היא רק השלב הראשון. את השאר עוד צריך לעבור.

ואולי זה מה שכדאי לקחת מכאן: אף אחד לא משתחרר ממשוהו בפעולה אחת. יוצאים בשלבים, ובכל שלב יש רגע שבו "הייתה הרווחה" ומתפתים לחזור. מי שמכיר את התבנית הזאת מראש כבר לא מתבלבל כשהיא מגיעה – הוא פשוט יודע שזה השלב, ושהוא לא הראשון שעומד בו.

וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם, וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים.

שמות ו', ז' · הלשון הרביעית – היחידה שאינה עוסקת ביציאה אלא בשייכות

התוספת

בגובה העיניים · בינך לבין הזולת · אבות ב', ה'

כשהבושה או חוסר הסבלנות עוצרים אותך

מי שמתבייש לשאול – נשאר בלי לדעת. מי שמאבד סבלנות כשמלמדים אותו – לא מצליח ללמד. משנה אחת מזהה את שני החסמים, ומי שמפנים אותה פותח דלת גם לשאול וגם ללמד בלי לפגוע.

לא הבִּינְשׁוּ לָמַד – וְלֹא הִקְפְּדוּ מִלָּמַד.

אבות ב', ה' · הלל

לקחת מזה: השבוע, בחרו צד אחד לתרגל. או: שאלו שאלה אחת שהתביישתם לשאול – אמרו בפשטות "לא הבנתי, אפשר שוב?". או: כשמישהו ישאל אתכם שאלה, במיוחד "מובנת מאליה" – ענו בסבלנות מלאה, בלי אנחה. שימו לב מי נפתח.

בקרו באתר binathalev.co

בינת הלב הוא אתר לימוד יומיומי – פרשת השבוע, אגדות חז"ל וחוכמה יהודית בשפה של היום. בכל עמוד הקונפליקט האנושי שמאחורי הטקסט, ובסופו דבר אחד מעשי לקחת אל השבוע. עזר לימודי בלבד. הסיפורים מסופרים בלשון חופשית – יש לעיין במקור. פרקי העיון אינם ציטוט מן המקורות; הפסוקים ודברי חז"ל מובאים בשמם.